

Ars Sacra: a történelem evangéliuma –

avagy a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete
a XV. századi templomaink címerábrázolásainak tükrében

Nándorfehérvári diadalunk egyetemes jelentőségű keresztény hőse, Hunyadi János örök érvényű dicsősége a nemzeti összetartozásunk szempontjából különleges értéket képvisel a XXI. században is. A középkori *Archiregnum Hungaricum* címerjogi világában a székely civilizációs értéktáraink egyetemes jelentőségűek. A székelység legfontosabb ősi jelképe a kék alapon ábrázolt Nap és Hold: így született meg a Székely Nemzeti Tanács zászlaja 2004-ben; majd pedig Székelyföld hivatalos zászlaja 2009-ben.

A magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetéről szóló írást a polihisztor Zágoni Aranka György az 1811-ben megjelentetett művének címlapjára tette. Vajdahunyd lovagtermének és várkápolnájának sisakdíszes Hunyadi-családcímerei a gyűrűt tartó holló és az ősi székely jelképek együttes ábrázolásával valósultak meg Hunyadi János 1452-ig lezajló építkezései idején. Köpeczi Sebestyén József 1927-ben kiváló rajzokat készített Vajdahunyd várkápolnájának sisakdíszes Hunyadi-családcímeréről; valamint Mátyás király nyitott koronás országcímeréről, amely a brassói Fekete templomban látható.

Az *Ars Sacra: a Szent Művészet* évszázadokon átívelő címerjogi értékvilágából érdemes kiemelni azt a két címert, amely jelképrendszere a székely nagyszülők szeretetéből fakadó archeogénuszi emlékezetműveltséget gazdagítja. Az egyik a budavári Nagyboldogasszony-templomunkban található: a Mátyás király által 1470-ben készített zárt koronás államcímer legfontosabb részét jelentő kék szív pajzson a Hunyadiak ősi címermadara, a csőrében aranygyűrűt tartó holló áll, a Nap és Hold székely címeres ábrázolásával együtt. A másik pedig dr. Erdő Péter bíboros esztergom–budapesti érsek, metropolita címere, amely ugyanezen címerjogi archeogénuszi jegyében született meg.

A fenti címerjogi alapvetések a nemzeti összetartozásunk székely örökségtárába tartozó XV. századi történelmi emlékeink körében kiemelt jelentőségűek. A középkori *Archiregnum Hungaricum* címerjoga igazolja Zágoni Aranka György tudománytörténeti alapvetését a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetéről! A fent hivatkozott Mátyás-államcímer két üzenetet is hordoz: egyrészt ezen ábrázolás azt jelenti, hogy 1470-ben a székely címeres jelképtár megjelenítésével Székelyföld felkerült a hivatalos magyar államcímerre; másrészt e címerművészeti megjelenítés által Mátyás király a székely címeres jelképtárat a saját családjára címerhasználati jogosultságaként is felmutatta, ami a középkori címerjog alapján azt jelenti, hogy archeogénuszi tanúságot tett a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetéről.

Az 1902-ben felavatott kolozsvári Mátyás-émlékmű talapzatát ékesítő koronás államcímer szív pajzsa is egyetemes jelentőségű nemzeti összetartozásunk értékvilágában. A címerjog a nemzeti emlékezetműveltségnek azon értékes tudományterülete, melynek kimagasló jelentősége van a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete szempontjából.

A XV. századi források értelmezésekor szem előtt kell tartani, hogy a címerjog hatalmas jelentőséget képvisel. A középkori *Archiregnum Hungaricum* államéletét meghatározó családok eredetkutatásának alapjait a korabeli levéltári források jelentik. Kiemelt fontosságúak azok a királyi adománylevelek, melyek az érintett család címeréről adnak történelmileg hiteles tájékoztatást. E körben a címerbővítést tartalmazó királyi adománylevelek a legértékesebb források, mivel ekként az ősök jelképeiről olyan adatok nyerhetők, melyek a korábbi (akár évszázadokon átívelő) címerhasználati örökség történelmi jelentőségére világítanak rá. Hunyadi János címerhasználatára.

kapcsán az 1453-as királyi adománylevél azért fontos, mert ezen a sisakdíszes címerábrázoláson a csőrében gyűrűt tartó, ágon ülő holló mint a Hunyadiak őseinek címermadara szerepel. A magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetének tárgykörében az ősi családi címer és ennek címerváltozatai kimagasló értékűek. A legfontosabbak a székely címer jelképeivel ékesítettek, s ekként térnek el az 1453-as királyi adománylevélben adományozott címertől.

A középkori Archiregnum Hungaricum állam- és jogrendjénél ősbibb a székelység jogrendje és címerének jelképrendszere, és ekként egyetemes jelentőséget képviselt a középkori magyar címerjog világában. A címerhasználat lényege a tanúságtétel, tehát a címerjogi értelmezési keretek meghatározásakor a heraldika és a genealógia külön is izgalmas és egymást erősítő tudományterületeit fontos az összefüggések mentén elemezni. A heraldikai és a genealógiai összefüggésekben irányadó a címerjog, amelynek alábbi XV. századi alapvetései igazolják a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetét.

I. A vajdahunyadi várkápolna boltozatzáró kövén a sisakdíszes címer 1446 óta a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetének bizonyítéka

A sisakdíszes címerek genealógiai jelentősége közismert a tudományos kutatásokban. A Hunyadiak ősi fészke Hunyadvár, azaz Vajdahunyad. A várkápolnában és a lovagteremben a Hunyadi család címerein a gyűrűt tartó holló az ősi székely jelképekkel együtt látható e történelmi helyszínen. Hunyadi János „*az udvari körből hazakerülve, a budai palotát tekintette mintaképének, amikor Vajdahunyad várát kifejlesztette*”. „*Mint az ország leghatalmasabb főura megengedhette, hogy királyi példát kövessen.*” „*Külsőben erkélyfolyósós várkastély, tereiben két díszterem egymás fölött*” található a „*vajdahunyadi palotában*”. Az „*Országháznak nevezett termet 5 oszlop osztja két boltozatos hajóra*”. (1) „*Buda, Esztergom, Vajdahunyad egyazon emlékcsoporthoz tartoznak; a XV. századi magyar reprezentációs építkezéséé.*” A „*Hunyadiak Zsigmond udvarában*

emelkedtek ki, Vajdahunyad kiépítésekor a budai mintát követték”. Vajdahunyad „*épülete méretben és művészeti megoldásban olyan figyelemre méltó, hogy jogos megállapítani*”: az itteni XV. századi „*emlékcsoporthoz nemcsak a hazai, hanem az európai korabeli építészet élvonalába tartozik*”. (2) Vajdahunyad kapcsán a következőket rögzítették 1987-ben: „*Az emeleti nagyterem, melyet Országháznak is neveztek, 30 méter hosszú, 12 méter széles. Hálóboltozatos mennyezetének, a termet közepén kettéosztó, címerpajzsos, lombdíszes faragványokkal díszített öt, nyolcszögletű vörösmárvány oszlopával Erdélyben és a történelmi Magyarországon is egyedülálló. A nagyterem második oszlopán felirat hirdeti: »Ezt a várat Hunyadi János, Magyarország kormányzója építette az Úr születésének 1452. esztendejében.« Hunyadi korában országos tanácskozásokot tartottak itt, innen az Országház elnevezés. A nagyterem alatt a földszintet, az előbbihez hasonló elrendezéssel a lovagterem foglalja el, ahová a kaputorony melletti csigalépcső vezet.*” A „*kápolnát 1446-ban, míg a lovagtermet 1452-ben építették fel*”. Vajdahunyadot 1482-ben Mátyás király a „*fiának, Korvin János lipői hercegnek és hunyadi ispánnak adományozta*”. (3) A Vajdahunyad várában lévő „*lovagteremnek feliratos pillérfejezete*” tekintetében fontos emlék a „*Hunyadi-címeres oszlopfejezete*”, ahol a „*címerpajzsban fagallyon gyűrűs holló, csillag és félhold*” látható. (4)

„*A műveltség hordozója a vallás!*” Ezt az értéküzenetet Köpeczi Sebestyén József (1878–1964) heraldikus, címerfestő, genealógus, a *Genealógiai Füzetek* szerkesztője, a Magyar Nemzeti Múzeum és a Magyar Országos Levéltár megbízott címerfestője fogalmazta meg. Ő tervezte az ún. magyar birodalmi közép címert mint Erdély címertanának legkiválóbb szakértője, és a következőket írta 1927-ben: a „*Hunyadi-ház pajzscímerének színeit ismerjük*”: a „*pajzs kék; a holló fekete*”. „*A várkápolna boltozatköve pedig a Hunyadiak pajzscímerképeinek sisakdíszképen alkalmazott változata. Ez emlék négyes karjába foglalt, koronás, takaros csőrsisakot mutat s ezen a csőrében gyűrűt tartó hollót, melynek balszárnyához öblében hatágú csillagos, fogyó félhold tapad.*” (5)

Vajdahunyad várkápolnája a nemzeti összetartozásunk szakrális helyszínei közé tartozik! A

boltozatzáró kövének sisakdíszes címere által 1446-ban Hunyadi János címerjogi tanúságtételt tett a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetéről. A budavári Nagyboldogasszony-templomunk harangtornyán a koronás államcímer szív pajzsával 1470-ben Mátyás király az őseiről ugyanezt a címerjogi tanúságtételt mutatta föl országunk-világnak! E XV. századi épített szakrális örökségünk kimagasló értéküzeneteket hordoz a székely címeres ékítményei révén. Ezeket világhírként tudja majd felmutatni a méltó módon megalkotott Hunyadi-film!

II. A budavári Nagyboldogasszony-templom harangtornyán az 1470-ben készített koronás államcímer szív pajzsa Mátyás király címerjogi tanúságtétele

A magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetének tárgykörében a heraldikai és a genealógiai összefüggések a legfontosabbak. Az 1945 utáni pártállami hatalmpolitika teljességgel tagadta, valójában tiltotta a heraldika (címertan) és a genealógia tudományos művelését, és ez hatalmas történelemszemléleti károkat okozott. A XXI. században vissza kell térni a címerjog által meghatározott alapvetésekhez, összefüggésekhez, és értelmezésük alkalmával abból kell kiindulni, hogy minden címerábrázolási változásnak a múltban gyökeredző történeti háttere van. A címerjog tudományos alapvetései okán ki kell emelni, hogy Hunyadi Jánosnak és fiának, Mátyás királynak a legékeesebb címerábrázolásai a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetét igazolják! A pecséttan és az archontológiai kutatások terén is hatalmas jelentőségű munkát végző Nagy Iván (1824–1898) genealógus, heraldikus, történész, író, a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság alelnöke, akadémikus 1859-ben jelentette meg a *Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal* című 13 kötetes művét. Ennek ötödik kötetében megemlítette „Hunyadi Jánosnak ősi címerét”, amely „egy csőrében arany gyűrűt tartó holló ábrázolt”. Ezen ősi címert az 1453-ban kelt királyi adománylevél a „*fehér mezőben koronát tartó vörös oroszlánnal bővíti meg*”. E bővített címer a következő: „*a jobb oldalra dőlő pajzs négy részre*

oszlik, az első és negyedik osztály kék udvarában egy szárnyait kissé felemelő, és balra fordult fekete holló látszik, csőrében arany gyűrűt tartva; a második és harmadik osztály ezüst mezejében szintén balra fordult vörös oroszlán áll hátulsó lábain, háta mögé felkondorított farkkal, és első bal lábával arany koronát tartva.” „*A pajzs tetején koronás arany sisak áll, melyből egy szétterjesztett arany szárny nyúlik fel. A sisak két oldaláról a pajzsot arany-kék foszladék veszi körül.*” (1) 1929-ben az került rögzítésre, hogy a „*Hunyadiak címerének általánosan ismert alakja a csőrében gyűrűt tartó holló, amelyet a család minden sisakdísz nélkül viselt és megtartott egyedüli címeralaknak*” a magyar király 1453-as „*címerbővítő armalisának adományozása után is*”. (2) „*Erdély Mátyás idejében nem számított önálló tartománynak*”, és ezért „*nem szerepel a magyar uralkodó intituliójában*”. A Nap és a Hold a „*székelyek címerleme*”. (3)

A XV. századi magyar államcímernek ez a fejlődési iránya egyetemes jelentőségű, mivel a fenti címerjelképek együttes ábrázolása a szív pajzs kék mezejében egyrészt azt jelenti, hogy (Erdély nem, ám ezzel ellentétben) Székelyföld immár felkerült a hivatalos magyar államcímerre; másrészt pedig Mátyás király ekként heraldikai és genealógiai tanúságtételt tett magyar őseinek székely eredetéről. A reneszánsz műveltségben élő Mátyás király által 1470-ben készített koronás államcímerrel ez olvasható azon az 1893-ban készített feliraton, amely a Nagyboldogasszony-templomban került elhelyezésre uralkodónk címere alatt: „*Mátyás királynak e címere eredetileg a magas torony délnyugati ablakában volt honnan a torony megújításakor emlékül ide helyeztetett.*” Európai értéktárat képvisel, hogy a király 1470-re felépíttette a délnyugati harangtornyot, mivel az ezen a nagyszerű alkotáson elhelyezett koronás államcímer szív pajzsa mintaként szolgált az 1486-ban elkészített Mátyás-emlékműhöz, amely a bautzeni Ortenburg-vár kaputornyát ékesíti. A számos kiváló tanulmányt megjelentető, 1937-ben Baumgarten-díjjal, valamint 1969-ben Herder-díjjal kitüntetett reneszánsz szakértő, Balogh Jolán (1900–1988) művészettörténész írt arról 1940-ben, hogy az „*Ortenburg-vár kaputornyán Mátyás ülőszobra*” azért is fontos emlék, mivel ezt 1486-ban készí-

tették, tehát hiteles a rajta feltüntetett ábrázolás. (4) A bautzeni Ortenburg-vár kaputornyát ékesítő hatalmas és díszes emlékmű 1486 óta méltón őrzi Mátyás király emlékét, és különleges értéket képvisel, hiszen a faragott címerábrázolások között megtalálható az a „hollós” címer is, ahol a Nap és a Hold is feltüntetésre került. A budavári Nagyboldogasszony-templom tornyára 1470-ben Mátyás király által készített címerábrázolás egyetemes jelentőséget képviselő tanúságtétel az ősei eredetéről, hiszen a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete így a bautzeni Ortenburg-vár kaputornyán is látható lett! Budai várunkban is megtekinthető e kiváló bautzeni Mátyás-emlékmű, mivel másolata 1930-ban a Hess András téren, a Szent Miklós-templom tornyának maradványfalán került felavatásra.

III. Címerjogi értéküzenet: a kolozsvári Mátyás-emlékmű talapzatán a koronás államcímér szív pajzsa 1902 óta „romolhatatlan hirdetője a nemzeti múltnak, nagyságnak, dicsőségnek” és a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetének

Az 1902-ben felavatott kolozsvári Mátyás-emlékmű talapzatát ékesítő koronás államcímér szív pajzsának címerjogi üzenete különleges jelentőségű a XXI. századi nemzeti összetartozásunk értékvilágában is. A „félholddal és napkoronggal” ékesített címer kapcsán fontos, hogy ez „a székelység ősi jelképe: olyan szorgalmasan és éberrel figyelik és őrzik az ország határát, mint a hold és a nap a földet”. „A magyar heraldikára jellemző, hogy csaknem minden uralkodónk változtatott valamit a címeren, sőt nemegyszer saját régi címerüket is átszerkesztették uralkodásuk idején. Mátyás király egyik címerén például a fekete holló közepén, a másikon ellenben oldalt látható.” (1) Az évszázadokon átívelő összefüggések jegyében elmondható, hogy az 1470-ben született címerábrázolás a maga korában természetesen közismert volt; majd a több évszázados befalazás után ismét láthatóvá lett. A XIX. század végén olyan hatást gyakorolt, hogy talapzatot ékesítő koronás államcímérként született újjá 1902-ben; sőt 1943-ban ismét közismert lett a Kárpát-medencében annak köszönhetően,

hogy ebben az esztendőben országos szinten került megszervezésre a *Mátyás király sportév*, melynek jelvényére szintén ez a címerábrázolás került. Csallóközi Zoltán a következőket írta 2013-ban: „Kolozsvár díszé Fadrusz János Mátyás-szobra. A hadvezérei körében mozdulatlanul figyelő király alakját méltán tartják a magyar szobrászat remekének. 1902 októberében országos ünnepség keretében avatták föl a szobrot.” A talapzataról azóta „eltűnt a magyar címer”. A „talapzatában elhelyezett alapító levélben” (többek között) a következő üzenet olvasható: „Legyen egyszersmind a szobormű egyik romolhatatlan hirdetője a nemzeti múltnak, nagyságnak, dicsőségnek, és mint ilyen dobogtassa meg a haza minden hű fiának szívét, s teljesítse e magaslatos hivatását.” (2) A talapzataról valóban „eltűnt a magyar címer”, de a korabeli fényképeknek, képeslapoknak hála van mód arra, hogy napjainkban is megtekinthessük. A XXI. században is szívét dobogtató és lelket melengető érzés e szoborcsoportot és talapzatát a maga teljes épségben meglátni a régi képeslapokon, mivel ekként a kolozsvári Mátyás-emlékmű talapzatán a koronás államcímér szív pajzsa 1902 óta is „romolhatatlan hirdetője a nemzeti múltnak, nagyságnak, dicsőségnek” és a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetének. E talapzat címere megegyezik azzal, amelyet a kolozsvári születésű Mátyás király 1470-ben készítettett a budavári Nagyboldogasszony-templomunk harangtornyára, ahol a koronás államcímér kék színű szív pajzsán (boglárpajzs) a Hunyadiak ősi címermadara, a csőrében aranygyűrűt tartó holló a Nap és Hold székely címeres ábrázolásával együtt látható.

IV. Mátyás király koronás államcímere kék színű szív pajzsának genealógiai és címerjogi üzenete

1. A sisakdíszes címerábrázolás genealógiai jelentősége: „egész nemzetség közösen használt sisakdíszére történik utalás” címer révén

„Szabály szerint a sisakdíszben ugyanaz az alak van, mely a címerben, mint főcímeralak szerepel.” E „szabálytól azonban nagyon korán eltértek és a sisakdíszet vagy megváltoztatott

alakban használták, vagy egészen más sisakdísz alkalmaztak”. (1) A XIV. században Magyarországon „a zászlón, a pajzson látható címeren kívül a sisakra helyezett sisakdísz is igen nagy jelentőséget kapott, sőt időnként” még „a pajzsos címerábrázolásoknál is fontosabb lehetett”. (2) A „sisakdísz jelvényének a XIV. századbeli per jogban (peres eljárásban) való, a rokonság bizonyítására történt felhasználását” illetően a fennmaradt emlékek rámutatnak „a sisakdíszeknek a XIV. századbeli élő heraldikánkban játszott fontos szerepére”. E korszakban „egy címer illetéktelen használata további bonyodalmakra is vezethetett”. A XIV. század végén a „nemesi sisakdísz használatánál” az a legfontosabb, hogy ekként „az egész nemzetség közösen használt sisakdíszére történik utalás”. (3) A címer egyik „főalkotórésze a sisak, mely a heraldika fénykorában fontosságra a pajzsral vetekedik”. „A sisakot a pajzsra helyezve szokták ábrázolni, mégpedig a pajzs felső peremének közepén, ha a pajzs egyenesen álló. Dőlt pajzsnál a sisakot a magasabban álló pajzssarokra helyezük, mégpedig a pajzs dőlésének megfelelő helyzetben, tehát jobbra vagy balra fordulva. [...] A sisakot a sisakdísz ékesíti. A sisakdísz alatt a sisakra tűzött plasztikus heraldikai tárgyakat értjük, melyek a sisaknak lényeges tartozékát képezik, e nélkül a sisakot nem nevezhetjük heraldikai sisaknak.” (4) Egy 1326-ban kibocsátott királyi oklevél „záradéka szerint az ország nemesei közül senkinek sem szabad az adományozottéhoz hasonló arany vagy ezüst sisakdísz viselni, vagy a megadományozottat a sisakdísz birtokában háborgatni”: ez „címerjogi szempontból” azért is fontos, mivel azt is rögzítette az oklevél, hogy „a király egyúttal visszavonja, ha valaki elődje közül (»qui predecessorum nostorum«) hasonló adományt tett”. „1326-ban még sisakdísz jelentett” a „magyar »címer« szó”! (5)

2. Címerváltozatok „a Hunyadiak régi hollós címerét” bővítő 1453-as királyi oklevél után

A magyar király az „1453-ban kelt címereslevelével koronát tartó oroszlánnal bővítette a törökverő hős, Hunyadi János családi címerét, amely gyűrűt tartó hollót ábrázolt”. E

címerbővítés „a Hunyadiak régi hollós címerét egészítette ki”. A címerhasználat kapcsán érdemes a „hazánkban jó néhányszor előforduló szokásra” is rámutatni, mivel számos példa van arra, hogy az „adományozott címeren használóik utólag kisebb-nagyobb változtatásokat végeztek”. (1) E tárgykörben igen fontos, hogy dicsőséges királyunk, „Mátyás címerei számos változatban maradtak az utókorra, és ezért a hagyományos címerjogi szemlélettel közelítve jó néhány elméleti problémát vetett fel interpretálásuk”. „Úgy tűnik azonban, hogy a nemzetközi heraldikai szakirodalmat követve — többek közt épp Mátyás címereinek a bevonásával is — sikerült a 17-19. század heraldikusai által kidolgozott merev heraldikai felfogást meghaladni, és így már bátrabban vállalkozhatunk néhány heraldikai megállapítás megtételére Mátyás címerei kapcsán.” (2) E tárgykörben lényeges alapvetés, hogy „le kell számolnunk azzal a merev címerjogi szemlélettel, amely egy-egy címernek egyetlen lehetséges változatát ismerte csak el, »a címert« amelyet valamely uralkodónk armálisa adományozott, s amelyet akkortól fogva a címernyerő természetes vagy jogi személy, illetve utódai az idők végezetéig (a címerviselés befejeztéig), vagy egy újabb armálisba foglalt címeradományig változatlanul viseltek”. „A címerszimbolika fontos forrásai” a kutatásoknak. Indokolt „szakítani” azzal „a szemlélettel, amely az armálisban szereplő címert mindig és mindenütt a címer kizárólagos megjelenítésének tekintette, s ha ugyanazon címertulajdonos máshol fennmaradt címereit egyáltalán figyelemre méltatta mellette, ezt csak azért tette, hogy rámutathasson: a másik címer a címereslevelbe foglalhoz képest itt és itt hibás”. „Vizsgálataink alapján úgy tűnik, ha eltérések figyelhetők meg ugyanazon címertulajdonos(ok) egymással párhuzamosan használt címerei között, célszerű az armálisban szereplőt csupán a lehetséges változatok egyikének tekinteni, amelynek egyes eltérései (jelesen: balra néző címerképei) szinte szabályszerűnek mondhatók a kortárs pecsétek ábrázolásai mellett, s ha nem is kell megtagadnunk tőle, mint fontos forrástól a megbecsülésünket, a régebbi szakirodalom által szokásos mértékben semmi esetre sem szabad kiemelni a többi heraldikai emlék sorából. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy egy

ilyen új megközelítési mód komoly problémákat is felvet. Napjaink művészettörténeti kutatása egyre fokozottabb súlyt helyez a finomságokra, s a részletekben is megmutatkozó azonosságok, különbözőségek alapján próbálja meg az egyes emlékek készítőinek a személyazonosságát meghatározni. Anélkül, hogy kétségbe kívánnánk vonni e kutatói módszer hatalmas értékeit és már eddig is megmutatkozó konkrét eredményeit, figyelmeztetni kell arra, hogy heraldikai emlékek esetében bizonyos, a részletekben megfigyelhető egybeesések keresését a címerváltozatok különbözőségei zavarhatják, hiszen elképzelhető, hogy egy és ugyanazon művésszel egy azonos tulajdonoshoz tartozó címer különböző helyekre szánt, s így eltérő helyzetű címeralakokat mutató változatait készítették el, míg más esetekben a hasonló elrendezésű és címerképű kompozíciók különböző művészi kezek alkotásaiként is ránk maradhattak, s a hasonlóságot az azonos heraldikai követelmények követése okozhatja. Persze itt nemcsak művészettörténeti, hanem heraldikai problémák is adódnak. Hiszen eddig, ha volt címereslevél, rendelkezésünkre állt az illető természetes vagy jogi személy (család, város stb.) egyértelmű, a király által szentesített, mindenki által hitelesnek elismert címere, s probléma legfeljebb csak akkor merült fel, ha az armális címerábrája és leírt szövege eltérő címerváltozatokat tartalmazott. Most ez a kiemelt helyzet megszűnik, s az armálisok esetében is, az eddigi merev címerjogi szemlélettel szemben, amely egyértelműen a leírt szöveget részesítette előnyben a címer ábrájával szemben, célszerűbb rugalmasan kezelni a kérdést, s a leírt és a lerajzolt címerekben ugyanazon címer különböző változatait látni.” (3) E tárgykörben a legfontosabb Mátyás király címerváltozatait elemezni! „Mátyás király hosszú uralkodása alatt hatalmasan megnő a ránk maradt uralkodói címeres emlékek és címerváltozatok száma. A sikeres külpolitikát folytató király folyamatosan növelte a hatalma alatt álló területeket, ami az általa használatba vett újabb pecsétek mezőiben újabb és újabb tartományok címereinek a megjelenését eredményezte, másrészt a hosszú ideig az ország élén álló, tudatosan tudomány- és művészetpártoló uralkodó korából igen nagy számú címeres kódex, s egyéb tárgy maradt ránk, amelyek nem kis része Mátyás különböző címerváltozatait viseli.” (4)

3. Címerjogi alapvetés: a „*Nap a félholddal a székelységet jelképezte*”

Az ősi székely címer jelképrendszerének egyetemes jelentőségét a középkori Archiregnum Hungaricum címerjogi világa tükrében szükséges elemezni! A „*Nap a félholddal a székelységet jelképezte*”. (1) A „*XV. századra kialakult hazánkban az armálisok sajátos stílusa*”: az „*armálisok felfogása szerint a törvényes jogú nemesség éppúgy a királyi trón fényéből ered, mint a Napból a sugarak, s minden nemesi jelvény forrása a királyi felség, úgyszólván mástól nem is eredhet ilyesmi, csakis a királyi tróntól*”. (2) A székely lovasíjász-haderő címere ősbibb a koronás államcímernél! A székely címer jelképtára, azaz a székely öszszabadságot felmutató országos „*nemesi jelvény*” viszont nem a „*királyi trón fényéből ered*”; és ekként hatalmasabb értéktárat képvisel, mint bármely más országos nemesnek „*a király által szentesített, mindenki által hitelesnek elismert címere*”! A középkori Archiregnum Hungaricum jogállami világának megértése kapcsán alapvetés, hogy a székelyek „*már régebben címerrel rendelkező nemesek*” voltak. A címerszimbólika megértése az eredetkutatás terén hatalmas értéket képvisel, és ekként az országos nemes székelység címerhasználatát a XIV–XV. századi nemzetségeinek történelmi emlékeivel együtt kell vizsgálni. A magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete tárgykörében az ősi családi címer továbbélése a legfontosabb örökségünk körébe tartozik! A „*legkorábbi megyei pecsétet, Hunyad megyéét – körirata tanúsága szerint – 1490-ben vették használatba*”: „*Hunyad vármegye címerében a Hunyadiak címerképe, a holló*” került felmutatásra. (3) Mátyás király idejéből kb. 15 000 oklevél áll rendelkezésre a kutatók számára ahhoz, hogy megfelelő értelmezésekkel olyan történelmi valóság kerüljön felmutatásra, amely fogalmi szinten is igen magas szintű világképként tudja összegezni e korszakunk székely civilizációs örökségtárának a Kárpátokon túli értékeit. Dr. Darvas-Kozma József pápai káplán, címzetes esperesplébános a következő alapvetéseket fogalmazta meg a „*székely címer*”, a „*székely címer napja és holdja*” jegyében: „*Székelyek nélkül se Moldova, se címere nem lenne.*” „*Moldva címerében*” jelen van „*a székely címer*”

napja és holdja, azért mert Moldva lakosságának egy része székely”. „A múlt pedig erős gyökér!” A „székelyek őshonosak” a Kárpátokon túli térségekben is! (4) A Kárpátokon túli lovasíjászyepütárságunkban fekvő Hosszúmező 1300 körül készített pecsétjén szintén a székelység ősi jelképei, a Nap és a Hold kerültek feltüntetésre, aminek történelmi jelentősége a XIV. századi Havasalföld magyar alapítású püspöksége (Árgyasudvarhely) és Székely megyéje kapcsán mutatkozik meg leginkább. Egészen (a Fekete-tenger partján lévő) Dnyeszterfehérvár 1484-ben történt elestéig a székely lovasíjász-hadművészet révén a Kárpátoktól távol nyílt mód a határaink és ekként a keresztény Európa megvédésére.

egykor lehetővé. A székely nemzet e dicső történelme figyelmet érdemel Európa vezető nemzetei részéről.” (5)

4. A címert „úgy kell tekinteni”, mintha a címerjogosult a „mellén viselné” a harcmezőn

A „pajzsot úgy kell tekinteni”, mintha a címerjogosult a „mellén viselné”! (1) „A címerhasználat hazai előzményeit elsősorban a harcmezőn használatos zászlókon kell keresnünk.” A középkori Archiregnum Hungaricum hadviselése során „a királyi és más címeres zászlók használata a XIII-

„MAGYARORSZÁG AZ EGÉSZ KERESZTÉNYSÉG VÉDŐBÁSTYÁJA ÉS VÉDŐPAJZSA”

A KÁRPÁTOK KOSZORÚJÁN KÍVÜLI MAGYAR HATÁRVÉDELEM JELENTŐSÉGE 1484 - IG!

OPHIUSZA - TÜRÁSZ - LEUKOPOLISZ - ASZPROKASZTRON - ASZPERON - MAUROKASZTRON - MAUROCASTRUM - MONCASTRUM DNYESZTERFEHÉRVÁR

MILKÓ

A MAGYAR HUNYADI-URALKODÓHÁZ SZÉKELY EREDETÉRE VONATKOZÓ ARCHEOGENETIKAI KUTATÁSOK EREDMÉNYEINEK ÉRTELMEZÉSI KERETEIT LEGFŐKÉPP A KÁRPÁTOK KOSZORÚJÁN TÚLI MAGYAR-GÖRÖG MŰVELTSÉGI HATÁR TÖRTÉNETTUDOMÁNYI ALAPVETÉSEI ÉS A KORABELI FILHELLÉN RENESZÁNSZ TUDÁSTÁR ARCHEOGÉNIUSZI ÉRTÉKVILÁGA MENTÉN INDKOLT MEGHATÁROZNI.

A KÁRPÁTOK KOSZORÚJÁN TÚLI HUNYADI-ŐSÖK ÉS BIRTOKAIK EMLÉKEIRE VONATKOZÓ ELEMZÉSEK KÖRÉBEN A XIV. SZÁZADI HAVASALFÖLD SZÉKELY MEGYÉJE ÉS MAGYAR ALAPÍTÁSÚ PÜSPÖKSÉGE (ÁRGYASUDVARHELY) HATÁRVÉDELMI JELENTŐSÉGÉT KELL ALAPUL VENNI A FEKETE-TENGERIG HATOLÓ TÁVOLSÁGI HADJÁRATOKKAL IS ÖSSZEFÜGGÉSBEN.

AZ „ARCHIREGNUM HUNGARICUM” KÁRPÁTOKON TÚLI HATALMÁT A LOVASÍJÁSZ HADMŰVÉSZEINK ÉS A KONSTANTINÁPOLYAL 1453-IG FENNÁLLÓ KIMAGASLÓ DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOK JEGYÉBEN; VALAMINT A FEKETE-TENGER PARTVIDÉKÉIG (DNYESZTERFEHÉRVÁR, KILIA) 1484-IG FENNÁLLÓ MAGYAR KERESKEDELMELI ÚTVONALAK ÉS VÁRAK ALAPVETÉSEI JEGYÉBEN INDKOLT FELTÉRKÉPEZNI.

HAVASALFÖLD - VLACHIA - OUNGROVLACHIA - MAGYARPÁSZTORFÖLD

A székely történelmi értéktár egyetemes jelentőségéről a következő összegzés látott napvilágot 1929-ben: „A vitéz székely nemzet mártír-sága tetemre hívja Európa kultúrnépeit, hiszen évszázadokon át ők alkották a pronugnaculum Christianismi-t, tehát a művelt nyugati népek fejlődését a bátor, halálra elszánt; székelyek tették

XIV. században általános volt”. (2) A címerjogi értelmezési keretek meghatározásakor a heraldika és a genealógia külön is izgalmas és egymást erősítő tudományterületeit fontos az összefüggések mentén elemezni. „A tudományos alapon művelt családtörténet természetesen része a genealógiának, de nem azonos vele. A genealógia

a társadalmi viszonyokat, több család kapcsolatait vizsgálja, jelentős segítséget nyújtva ezáltal a társadalomtudományoknak.” (3) A „középkori fegyverhasználaton alapuló” címer lényege a „megkülönböztető jelként” való ábrázolás, hiszen „a harcosoknak azonosíthatóvá kellett tenniük magukat a csatatéren”. (4) A címerhasználat lényege a genealógiai tanúságtétel! (5) A családi címer lényege a nemzedékeken átívelő „öröklődés” és „az állandósult használat”. A címereknek mint „az egyes személyeket reprezentáló” és „szimbolikus jeleknek” hatalmas jelentőségük volt a középkorban. A „címerpajzsról azonnal le lehetett olvasni a címet viselő személy” hovatartozását. (6) A címerjog egyetemes jelentőségére mutat rá a következő összegzés. A „címeres adománylevél” lényege a jogosított irányába az, hogy „egy bizonyos címerhez való jog kizárólagosságának a biztosítása” okirattal igazoltan védettséget jelentsen bárki mással szemben. „Címeresleveleink többsége természetesen egy konkrét címet ír le, s ennek zavartalan birtoklásában védi a megadómozott(ka)t”; és a „kortársak az uralkodó rendelkezéseit természetesen végrehajtandónak tartották, általában fel sem merült, hogy a király nevében szóló armális által leírt címer birtoklásában bárkit is háborgassanak”. (7) A címertan (heraldika) legfontosabb területe a címerjog, amely a címerviselési joggal és történelmi háttérrel foglalkozó tudományterület. A címerjog nem tűrt el semmiféle önkényes címerhasználatot; a címerbitorlás olyan jogsértő magatartásnak számított, amely büntetést vont maga után. Az Archiregnum Hungaricum jogrendi világából 1416-ból van is erre vonatkozó történelmi emlék. A címerviselési jog vagy az ősök szokásjogi hagyományából fakadt, vagy pedig az uralkodó által okiratban rögzített adománycímer által jött létre. Ennek jegyében indokolt a királyi adománylevél által adományozott 1453-as címerbővítés Hunyadi-hollójára utalni, mivel ez nem az uralkodó akaratából, hanem az ősök szokásjogi hagyományából eredt! E címerhasználati jogosultság a Hunyadi nemzetség tagjainak körében azt jelenti, hogy a címerükkel mint a saját jelképükkel éltek. A címerjog szerint mindig a jelentősebb címet illeti a főhely, ami az 1470-es Mátyás-államcímernél is azt jelenti, hogy a magyar király családi címere a boglárpajzsra került. A címerviselési jog lényege a jogosultság jogrendi bizonyítottsága, ami hatal-

mas értéküzenetet hordoz a Mátyás-államcímer kék színű boglárpajzsán a csőrében gyűrűt tartó holló, valamint az ősi székely jelképeket megtestesítő Nap és Hold ábrázolása okán; mivel ez nyilvánvalóan címerbővítést jelent az 1453-as Hunyadi-címerhez képest. Uralkodói adománylevelével került sor Mátyás király ezen archeogénuszi címerbővítésére, ami a címerjog értékvilágára tekintettel kizárólag azért valósulhatott meg, mert e címerhasználati jogosultság a székely ősök szokásjogi hagyományából fakadt. Különleges értéket képvisel, hogy Székelyföld címere, a székelység jelképtára is feltüntetésre került az 1470-es koronás államcímeren, hiszen ezen a legmagasabb szintet jelentő hivatalos címer szívpajzsán való megjelenítés a nemzetközi diplomácia színterén is egyetemes jelentőségű heraldikai örökséggé tette e határvédő nemzetrészünk ősi székely jogrendi minőségét! Címerelméleti, -gyakorlati és -művészeti szempontból is fontos ábrázolás valósult meg a budavári Nagyboldogasszony-templom tornyán. Ennek kapcsán a magyar címertudomány tágabb összefüggései is elemezhetők (pl. címerjog, címerviselés joga, címerek jogérvényesítő ereje, címerviselésre vonatkozó szabályok, címertörténet és -ismeret); másrészt a heraldika és a genealógia összefüggésrendszere is kimutatható. A címerbővítés kapcsán azt a legfontosabb feltárni, hogy erre vonatkozóan az adott korszakban és helyszínen milyen címerviselési jogosultság állt fenn. E tárgykörben a címerviselő család genealógiája és a címerek történeti fejlődése közötti összefüggések felismerése az egyik legfontosabb feladat, hiszen ez a nemzedékeken átívelő címeröröklés jogrendi alapjait tekintve a történelmileg igazolt és helyes címerleírás előfeltétele. **A XXI. századi nemzeti összetartozásunk és a Hunyadi-film kapcsán is tudatosítani kell, hogy az akadémiai szintű nemzeti emlékeztetmíveltség egyetemes értékéhez járul hozzá a budavári Nagyboldogasszony-templomunk annak köszönhetően is, hogy 1470-ben a heraldika eszköztára révén Mátyás király olyan genealógiai alapvetést felmutató koronás államcímet helyeztetett el a templom harangtornyára, amely legmagasabb szintű archeogénuszi tanúságtételként rögzítette a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetét!**

Források: I. A vajdahunyadi várkapolna boltozat-záró kövén a sisakdíszes címer 1446 óta a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetének bizonyítéka.

(1) Horváth István – Vukov Konstantin: Horváth István – Vukov Konstantin: Vitéz János esztergomi palotája. Újabb kutatások az esztergomi várban. Tudományos Füzetek 2–3. (összevont szám) Tata, 1986. 25–26. o.; (2) Vukov Konstantin: Az esztergomi Vármúzeum Vitéz János korabeli rekonstrukciós programja. In: Vitéz János emlékkönyv. Esztergom évlapjai – Annales Strigonienses 1990. Vitéz János emlékkönyv. Szerkesztette Beke Margit. Esztergom, 1990. 99. o.; (3) Kiss Gábor: Erdélyi várak, várkastélyok. Bp., 1987. 222. o.; (4) Dr. Gerecze Péter: Magyarország műemlékei. I. kötet. A Műemlékek Országos Bizottsága Rajztárának jegyzéke. Bp., 1905. 2778. o.; (5) Köpeczi Sebestyén József: A brassai fekete templom Mátyás-kori címeri. Kolozsvár, 1927. 4., 9., 10. o.;

II. A budavári Nagyboldogasszony-templom harangtornyán az 1470-ben készítettett koronás államcímerv szívpajzsa Mátyás király címerjogi tanúságtétele.

(1) Nagy Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal. Ötödik kötet. Pest, 1859. 190. o.; (2) Dr. Fekete Nagy Antal: Köpeczi Sebestyén József: A brassai fekete templom Mátyás-kori címeri. Erdélyi Tudományos Füzetek. 8. szám. Kolozsvár, 1927. In: Levéltári Közlemények. VII. évfolyam. 1929. 1–2. szám. 131. o.; (3) Bertényi Iván: I. Mátyás király címerváltozatai. In: Levéltári Közlemények. LXXIX. évfolyam. 2008. 87. o.; (4) Balogh Jolán: Mátyás király ikonográfiája. In: Mátyás király emlékkönyv. Bp., 1940. 462. o.;

III. Címerjogi értéküzenet: a kolozsvári Mátyás-emlékmű talapzatán a koronás államcímerv szívpajzsa 1902 óta „romolhatatlan hirdetője a nemzeti múltnak, nagyságnak, dicsőségnek” és a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetének.

(1) A magyar címer a történelemben. In: Magyar Hírek. XLII. évfolyam. 5. szám. 1989. március 6. 7. o.; (2) Csallóközi Zoltán: Magyarok 60 emlékműve. Szoborsorsok a Kárpát-medencében 60 képpel és ezek leírásával. Pomáz, 2013. 82. o.;

IV. Mátyás király koronás államcímerének kék színű szívpajzsának genealógiai és címerjogi üzenete. 1. A sisakdíszes címerábrázolás genealógiai jelentősége: „egész nemzetség közösen használt sisakdíszére történik utalás” címer révén (1) IV. Címertan (heraldica). In: Levéltári szakmai továbbképzés. Felsőfok (1959–1963) 4. Történeti segédtudományi alapismeretek. I. kötet. Összeáll. Borsa Iván. Bp. 1959. 63. o.; 66. o.: „A fenti összeállítás Áldásy Antal: Címertan című kézikönyvének kivonatolásával készült.”; (2) Bertényi Iván: Kis magyar címertan. Bp., 1983. 64. o.; (3) Bertényi

Iván: Középkori címerjogunk néhány kérdése. In: Levéltári Szemle. XXXVI. évfolyam. 1986. 2. szám. 29. o.; (4) IV. Címertan (heraldica). In: Levéltári szakmai továbbképzés. Felsőfok (1959–1963) 4. Történeti segédtudományi alapismeretek. I. kötet. Összeáll. Borsa Iván. Bp. 1959. 62. o.; 66. o.: „A fenti összeállítás Áldásy Antal: Címertan című kézikönyvének kivonatolásával készült.”; (5) Bertényi Iván: Középkori címerjogunk néhány kérdése. In: Levéltári Szemle. XXXVI. évfolyam. 1986. 2. szám. 24., 27. o.;

2. Címerváltozatok „a Hunyadiak régi hollós címerét” bővítő 1453-as királyi oklevél után.

(1) Bertényi Iván: Kis magyar címertan. Bp., 1983. 29., 54., 58. o.; (2) Bertényi Iván: I. Mátyás király címerváltozatai. In: Levéltári Közlemények. LXXIX. évfolyam. 2008. 79. o.; (3) Bertényi Iván: Címerváltozatok a középkori Magyarországon. In: Levéltári Közlemények. LIX. évfolyam. 1988. 1. szám. 75. o.; (4) Bertényi Iván: Címerváltozatok a középkori Magyarországon. In: Levéltári Közlemények. LIX. évfolyam. 1988. 1. szám. 23. o.;

3. Címerjogi alapvetés: a „Nap a félholddal a székelységet jelképezte” (1) Bertényi Iván: Kis magyar címertan. Bp., 1983. 41. o.; (2) Bertényi Iván: Középkori címerjogunk néhány kérdése. In: Levéltári Szemle. XXXVI. évfolyam. 1986. 2. szám. 25. o.; (3) Bertényi Iván: Kis magyar címertan. Bp., 1983. 91., 92. o.; (4) Darvas-Kozma József: Székely címer a román fejedelemségek címerében. Bejegyezte: D. K. József – Krisztussal a keresztet népemért: Székely címer a román fejedelemségek címerében – letöltve 2022. január 29.; Bruckner Győző dr.: Könyvismertetés. Szádeczky Kardoss Lajos dr.: A székely nemzet története és alkotmánya. Budapest, 1927. 400 l. In: Miskolci jogászetlet. V. évfolyam. 1929. 9. szám. 10. o.;

4. A címert „úgy kell tekinteni”, mintha a címerjogosult a „mellén viselné” a harcmezőn. (1) IV. Címertan (heraldica). In: Levéltári szakmai továbbképzés. Felsőfok (1959–1963) 4. Történeti segédtudományi alapismeretek. I. kötet. Összeáll. Borsa Iván. Bp. 1959. 57. o.; 66. o.: „A fenti összeállítás Áldásy Antal: Címertan című kézikönyvének kivonatolásával készült.” (2) Bertényi Iván: Kis magyar címertan. Bp., 1983. 60., 62. o.; (3) Kállay István: A történeti segédtudományok művelése a levéltárakban. In: Levéltári Szemle. XXX. évfolyam. 1980. 1–2. szám. 139. o.; (4) Bertényi Iván: Kis magyar címertan. Bp., 1983. 10., 12. o.; (5) Bertényi Iván: Középkori címerjogunk néhány kérdése. In: Levéltári Szemle. XXXVI. évfolyam. 1986. 2. szám. 23. o.; (6) Bertényi Iván: Kis magyar címertan. Bp., 1983. 10., 12., 17. o.; (7) Bertényi Iván: Középkori címerjogunk néhány kérdése. In: Levéltári Szemle. XXXVI. évfolyam. 1986. 2. szám. 24., 25. o.

HUNYADI JÁNOS Sról
meg-bizonyittatik: hogy nem vólt

Szerelem' Gyermeke,

Hogy ugyan azon egy Apától Hunyadi
Oláh Vojktól még egy Testvére
vólt leg-alább, és az-is Hunyadi
János nevü, és hogy Ős
neve Székely vólt.

Irta

ARANKA GYÖRGY.

KOLOS VÁRON

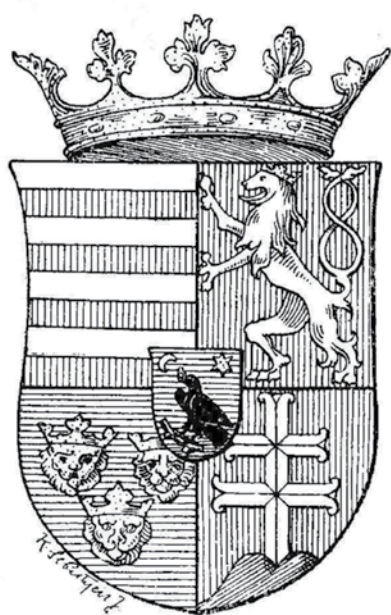
Nyomt. a' Réf. Koll. bettivel 1811.

A magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetéről szóló írást a polihisztor Zágonyi Aranka György az 1811-ben megjelentetett művének címlapjára tette

A vajdahunyadi vár kápolnájának boltzáró köve.

Köpeczi Sebestyén József 1927-ben kiváló rajzot készített a sisakdíszes Hunyadi-családcímerről

A brassói Fekete templomban látható Mátyás király nyitott koronás országcíme – Köpeczi Sebestyén József rajza

Mátyás király zárt koronás államcíme a budavári Nagyboldogasszony-templomban